

آتشکده جاویدان

آتشکده جاویدان (صفه سرمسجد) در مسجد سلیمان، بنایی متعلق به قرن هفتم قبل از میلاد است که بنا بر نظر برخی کارشناسان، معماران برای ساخت تخت جمشید از آن الهام گرفته اند. نوع معماری این بنا «اورارتویی» است که مهم ترین مشخصه آن استفاده نکردن از ملاط و گذاشتن سنگ خشک روی سنگ خشک دیگر است. بنا به نوشته های پروفیسور گیرشمن، باستان شناس فرانسوی در کتاب ایران از آغاز تا اسلام، تخت جمشید نیز با استفاده از همین الگو ساخته شده است، هرچند معماران آن تغییراتی هم در ساخت بنا داده اند. قباد باقری که در سالهای ۱۳۴۸ تا ۱۳۵۲ به عنوان مسئول حفاظت از آثار تاریخی خوزستان با گیرشمن همکاری می کرده است ضمن اعلام مطلب فوق به میراث خبر گفت: «باور گیرشمن این بود که آریایی ها هنگامی که از سیبری مهاجرت کردند در ارومیه توقف کوتاهی داشتند و در همین زمان با گونه ای از معماری اورارتویی آشنایی پیدا کردند. آنها سپس به مهاجرتشان در امتداد سلسله جبال زاگرس ادامه دادند و در ارتفاعات آن که امروزه مسجد سلیمان و ایذه و .... را در بر می گیرد، ساکن شدند. مولف کتاب «بختیاری در گذر زمان» در ادامه افزود: «آریایی ها در این منطقه معماری خاص خود را به نام» بادبرده» به وجود آوردند. آتشکده جاویدان را در قرن هفتم قبل از میلاد بنا کردند و پس از گذشت حدود ۱۵۰ سال در ۵۵۰ قبل از میلاد تخت جمشید یا پاسارگاد را با استفاده از همین معماری اورارتویی ساختند. از سوی دیگر «علیرضا ظاهری عبده وند» مسئول بخش پژوهشی انجمن دوستداران میراث فرهنگی مسجد سلیمان اعتقاد دارد وجود این آتشکده به دوره پیشدادیان و هوشنگ پیشدادی بر می گردد.» طبق آنچه در منابع مختلف تاریخی آمده است، هوشنگ نخستین پادشاه سلسله پیشدادی برای کشتن ماری، سنگی را به سوی او پرتاب کرد. سنگ به مار اصابت نکرد و به سنگ دیگری برخورد کرد و از جرقه حاصل از این برخورد آتش به وجود آمد. در بعضی از روایتها از جمله کتاب «تذکره شوشتر» آمده که مکان این اتفاق در شهر مسجد سلیمان بوده که در آن زمان به نام «پارسومانش» خوانده می شده است. مردم هم از آنجا که آتش برایشان تقدس داشت و این آتش بدون هیزم افروخته شد و باقی ماند، دور محل برافروخته شدن آن دیواری کشیدند. از آنجا که نفت و گاز در سطوح زیرین این منطقه به وفور جریان داشت، باعث شعله ور ماندن آتش شد و از آن زمان، این محل به نام آتشکده جاویدان شناخته شد. آتشکده ای که هیچ گاه آتش آن خاموش نمی شود.» باقری درباره صحت و سقم ماجرای الهام گرفتن معماری تخت جمشید و فرضیه هوشنگ پیشدادی، می گوید: «البته این مسئله هنوز یک تئوری است ولی تا زمانی که فرضیه جدیدی که آن را با استنادات علمی باطل کند به وجود نیاید، می توان بر آن تکیه کرد. وی که هم اکنون درباره تاریخ و فرهنگ منطقه خوزستان پژوهش می کند تاکید کرد: «بنا به گفته گیرشمن اولین حکومت محلی پارس ها در مسجد سلیمان به وجود آمده است. در آن زمان

این منطقه به نام «پارسومانش» یا «پارسومانژ» خوانده می شده است. این پژوهشگر در ادامه به ذکر ویژگی های بنای آتشکده جاویدان پرداخت و گفت: مساحت این آتشکده حدوداً ۵۰ در ۴۵ متر است و در وسط آن آتشیگاهی وجود داشته که الان از بین رفته است. یک طرف این آتشکده به کوه های زاگرس تکیه دارد. در شمال غربی این آتشکده نیز معبد آناهیتا واقع شده است. کمی پایین تر از آتشکده، معبد هرکول قرار دارد. باقری علت وجود این معابد را تصرف این منطقه به دست اسکندر مقدونی و سلوکیان دانست و گفت: این دو معبد نشانه ای از زوال پادشاهی هخامنشی در دوره حمله اسکندر به ایران است. چون سلوکیان بر ایران مسلط شدند برای نیایش رب النوع های خود در این مناطق، معابدی برپا کردند. دیواری، آتشکده جاویدان را از معبد آناهیتا جدا می کند که در حقیقت میان پیروان دو ایدئولوژی مرزی می کشیده است. بنا به اظهارات باقری، گیرشمن در حفاری خود در قسمت جنوبی آتشکده که محل نذورات مردم بوده است، مهره های تاس ماندی یافت که نقوشی بر روی آنها حکاکی شده بود. وی در کتاب هایش ذکر کرده است که این مهره ها غنائمی هستند که ایرانیان پس از فتح بابل به دست کمبوجیه، از آن جا به ایران آورده اند. بنا به گفته «ظاهری عبده وند» آتشکده جاویدان که دوره های مختلف تاریخی را از زمان عیلامی ها تاکنون پشت سر گذاشته است در زمان رضاشاه در سال 1306 به نام صفا «سر مسجد» تغییر نام داد. باقری درباره تغییر نام این آتشکده گفت: (از زمان ورود اعراب به ایران نام این آتشکده تغییر کرد و به نام مسجد خوانده شد. ممکن است علت این تغییر نام، هراس از تخریب و تبدیل بنا باشد. پرویز ورجاوند پژوهشگر و صاحب نظر حوزه میراث فرهنگی درباره تئوری الهام گرفته شدن معماری تخت جمشید از معماری این آتشکده و داستان هوشنگ پیشدادی، گفت: (البته من هم وجود شباهت هایی میان این دو بنا را تایید می کنم اما این گونه فرضیه ها نیاز به بررسی های دقیق و عمیق تاریخی و آشنایی کامل با جغرافیایی شاهنامه دارد و به سادگی نمیشود آنها را تایید یا رد کرد. بنای آتشکده جاویدان در سال ۱۳۷۷ به همت کارشناسان میراث فرهنگی مرمت شد اما پس از دوباره به حال خود رها شد. به گفته «محمد زراسوند علیپور» رئیس انجمن دوستداران میراث فرهنگی مسجد سلیمان، هم اکنون این بنا که معرف هویت ایرانی ماست بر اثر زلزله و خسارت های دیگر به شکل مخروبه ای در آمده و بدون محافظت رها شده است. مسئله حفاظت و مرمت این بنا در جلسه اعضای این انجمن با فرماندار شهر مسجد سلیمان نیز در میان نهاده شده است و به گزارش انجمن دوستداران میراث فرهنگی مسجد سلیمان، فرماندار این شهر قول همکاری و مساعدت برای حفظ و احیای بناهای تاریخی این منطقه را داده است